

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-42>

УДК 330.59 (477)

РІВЕНЬ ЖИТТЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ЗА УМОВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

THE STANDARD OF LIVING OF THE POPULATION OF UKRAINE UNDER THE CONDITIONS OF SOCIAL AND ECONOMIC INSTABILITY

Андрейцева Ірина Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0337-4107>**Andreitseva Iryna**

Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University

У статті узагальнено поняття «рівень життя». Проведено структурно-динамічний аналіз рівня життя населення країни, який виявив тенденцію до зменшення його кількісних параметрів. Дослідження з'ясувало послідовність державної політики в забезпеченні потреб населення України. Встановлено стабільну тенденцію зростання реальних доходів, що зумовило створення передумов покращення матеріального добробуту населення. Структура витрат свідчить про низький рівень рівня життя населення (частка витрат на харчування становить 50,1%). Існує дисбаланс матеріальної забезпеченості населення країни через суттєву диференціацію сукупних ресурсів і витрат у розрахунку на одного умовно дорослого серед мешканців різного типу населених пунктів проживання та різного соціально-демографічного складу домогосподарств. Аналіз купівельної спроможності населення виявив її низький рівень.

Ключові слова: рівень життя населення, матеріальний добробут, сукупні ресурси домогосподарства, сукупні витрати домогосподарства, вартість продуктового кошика, купівельна спроможність.

Under today's conditions, the standard of living of the population is one of the key indicators of the socioeconomic development of the country. The effectiveness of economic changes is determined not only by the achievement of economic stability but also by changes in the well-being of the population. The standard of living of the population serves as an important characteristic of the state of the economic system and is a necessary condition for its development. Therefore, the analysis of the standard of living of the population of Ukraine is an urgent problem and requires research. The purpose of the article is to highlight the methodology of assessing the indicators of the standard of living of the population of Ukraine and to conduct an analysis to identify the mechanisms of its further growth. The methodological and informational basis of the research is the articles of scientists that highlight the issue of statistical assessment of the population's standard of living, materials from periodicals, and Internet resources on these issues. When conducting the research, the methods of system and logical analysis, the method of summarizing information, comparative analysis, structural and dynamic analysis were used, as well as the method of information visualization using graphs and tables. The article summarizes the concept of "standard of living". The system of quantitative and qualitative indicators for assessing the standard of living of the population of Ukraine is presented. A structural and dynamic analysis of the standard of living of the country's population was conducted, which revealed a tendency to decrease its quantitative parameters. The study revealed the consistency of state policy in meeting the needs of the population of Ukraine. A stable trend of real income growth has been established, which led to the creation of prerequisites for improving the material well-being of the population. In the formation of household incomes, two main sources prevail wages of employees and social transfers. The structure of expenses indicates a low level of the population's standard of living (the share of food expenses is 50.1%). There is an imbalance in the material well-being of the country's population due to significant differentiation of aggregate resources and costs per adult among residents of different types of settlements and different socio-demographic compositions of households. The spending structure of Ukrainian households acquired characteristics characteristic of a society with a market economy. The analysis of the purchasing power of the population revealed its low level and the slow rate of growth of the average statistical income of the population. Based on the results of the research, it can be stated that the standard of living of the population of Ukraine is low.

Keywords: standard of living of the population, material well-being, total household resources, total household expenses, cost of the food basket, purchasing power.

Постановка проблеми. За умов сьогодення рівень життя населення є одним з ключових показників соціально-економічного розвитку країни. Результативність економічних змін визначається не лише за досягненням економічної стабільності, але й за змінами у добробуті населення. Рівень життя населення слугує важливою характеристикою стану економічної системи, є необхідною умовою її розвитку, зумовлює необхідність дослідження даного питання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань рівня життя населення присвячені роботи вчених О. Кравченко, Е. Лібанової, Т. Луньової, В. Мандибури, О. Мельниченко, В. Шубенкіна, Л. Черенко та інших. Проте багатоаспектність цієї категорії та врахування сучасної економічної ситуації потребують подальших досліджень проблем рівня життя населення.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Для вирішення проблем рівня життя населення за сучасних реалій необхідна розробка нових напрямів соціальної політики країни.

Формулювання цілей статті. Метою статті є висвітлення методики оцінювання показників рівня життя населення України та проведення аналізу задля виявлення механізмів його подальшого зростання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження рівня життя населення України та його динаміки – важливий елемент комплексного аналізу стану країни, який проводиться з метою визначення необхідних заходів соціальної політики держави.

Рівень життя є багатоаспектною, системною категорією, яка містить перелік відносин та умов, що визначають життєдіяльність і розвиток людей. Рівень життя визначає міру задоволення різноманітних потреб населення за певний проміжок часу.

Український учений В. Мандибура розкрив сутність даної категорії: «сукупність відносин і умов, які визначають життя, працю, побут і інтелектуально-культурний розвиток людей, досягнутий в суспільстві на певний проміжок часу ступінь задоволення різноманітних потреб населення, включаючи реальні економічні джерела та соціально-правові гарантії забезпечення життєдіяльності населення» [1, с. 28].

Науковець Л. Черенко справедливо зазначила, що «різні дослідники з різних галузей науки неоднаково розуміють термін «рівень життя» і використовують різні його тракту-

вання. Ця категорія є складною та багатогранною, і не може бути чітко визначена як у загальному розумінні, так і щодо окремих її складових» [2, с. 18].

Рівень життя як соціально-економічне поняття характеризується різними аспектами. Якщо раніше він визначався незначною кількістю показників, головним з яких був показник доходів, то сьогодні ця категорія включає характеристики не лише окремого домогосподарства, але й усього суспільства загалом.

Головною метою економічного розвитку країни є створення умов для найбільш повного задоволення зростаючих матеріальних і духовних потреб людей. Рівень задоволення цих потреб прийнято вважати характеристикою рівня життя населення [3].

Підсумуюмо, рівень життя – це ступінь задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб населення. Проте варто відзначити, що рівень життя – це динамічний процес, на який впливає низка чинників економічного, політичного і соціального характеру. Розрахувати рівень життя досить складно. Оскільки він залежить від потреб суспільства, і обмежується можливостями щодо їх задоволення.

Багатоаспектність зазначеної категорії передбачає використання різних підходів в оцінюванні рівня життя населення. Учені-статистики О. Лугінін і С. Білоусова рекомендують для розрахунку життєвого рівня населення використовувати три групи показників [4, с. 525]:

- економічні показники, які характеризують рівень матеріального добробуту (макроекономічні; матеріальної забезпеченості; витрат і споживання матеріальних благ);
- соціальні показники, для оцінювання суспільно-політичного та інтелектуального рівня розвитку населення (зайнятість населення; освітній рівень; стан здоров'я населення; стан довкілля);
- демографічні показники (показник середньої очікуваної тривалості життя; коефіцієнт смертності немовлят; коефіцієнт дитячої смертності; коефіцієнт материнської смертності).

Інший дослідник, А. Мармоза, пропонує використовувати сім груп показників [5, с. 573]:

- 1) узагальнюючі показники (індекс вартості життя, ВВП на душу населення, національний наявний дохід, фонд кінцевого споживання та ін.);
- 2) доходи населення (номінальні, реальні, наявні, розмір заробітної плати, пенсій, стипендій, допомоги);

3) споживання і витрати населення (загальний обсяг споживання та споживання за основними продуктами і товарами, споживчі та грошові витрати);

4) грошові заощадження;

5) нагромадження майна і житла;

6) соціальна диференціація населення (розподіл населення за доходами і споживанням продуктів харчування);

7) рівень і межа бідності.

Основні показники рівня життя населення можна знайти на сайті Міністерства соціальної політики України, на якому щоквартально публікується інформація [6]: індекс споживчих цін; середня заробітна плата штатних працівників; мінімальна заробітна плата; середній розмір пенсії разом із цільовою грошовою допомогою; мінімальна пенсія; мінімальний розмір допомоги по безробіттю; прожитковий мінімум; співвідношення між середніми заробітною платою і пенсією та прожитковим мінімумом.

Зазначені показники відображають лише кількісні характеристики рівня життя населення України. Раніше, Державна служба статистики України до 2017 р. (включно) публікувала збірник «Соціальні індикатори рівня життя населення України», який містив розділи: макроекономічні показники; демографічна ситуація; охорона здоров'я та безпека; зайнятість населення; показники матеріальної забезпеченості населення; рівень та структура особистого споживання; житлові умови населення; показники соціальної напруги.

Проаналізуємо окремі показники, які характеризують рівень життя населення України.

За період дослідження динаміка основних показників матеріального добробуту насе-

лення свідчать про їхнє зростання. Впродовж 2018–2021 років в Україні спостерігається позитивна тенденція щодо покращення рівня матеріального забезпечення домогосподарств.

Згідно даних Державної служби статистики України, номінальна середньомісячна заробітна плата, нарахована на одного штатного працівника у 2022 р., порівняно з 2021 р. підвищилася лише на 4% і становила 14577 грн., чим значно перевищила розмір мінімальних стандартів і гарантій, які діяли в 2022 р., зокрема: в 2,22 раза розмір мінімальної заробітної плати (6550 грн) (табл. 1). Однак за 2018–2021 рр. простежується суттєве зростання середньомісячної зарплати (на 58,1%) і мінімальної зарплати (на 62,3%). Варто відзначити, що співвідношення середньої і мінімальної заробітної плати та середньої і мінімальної пенсії за період характеризувалися відчутними коливаннями, що зумовлено різною інтенсивністю зростання цих соціально-економічних показників.

Лише середньомісячній заробітній платі було притаманне рівномірне зростання (рис. 1). Середній розмір пенсії впродовж періоду зростав нерівномірно і менш інтенсивно за середньомісячну зарплату; в 2021 р. середній розмір пенсії зріс в 1,14 рази (середній розмір заробітної плати – в 1,21 рази). Водночас коефіцієнт зростання розміру мінімальної пенсії за 2018–2022 рр. становив 1,38 раза, а мінімальної заробітної плати – відповідно 1,76 раза, що свідчить про незбалансованість залежності між важливими показниками рівня життя населення України.

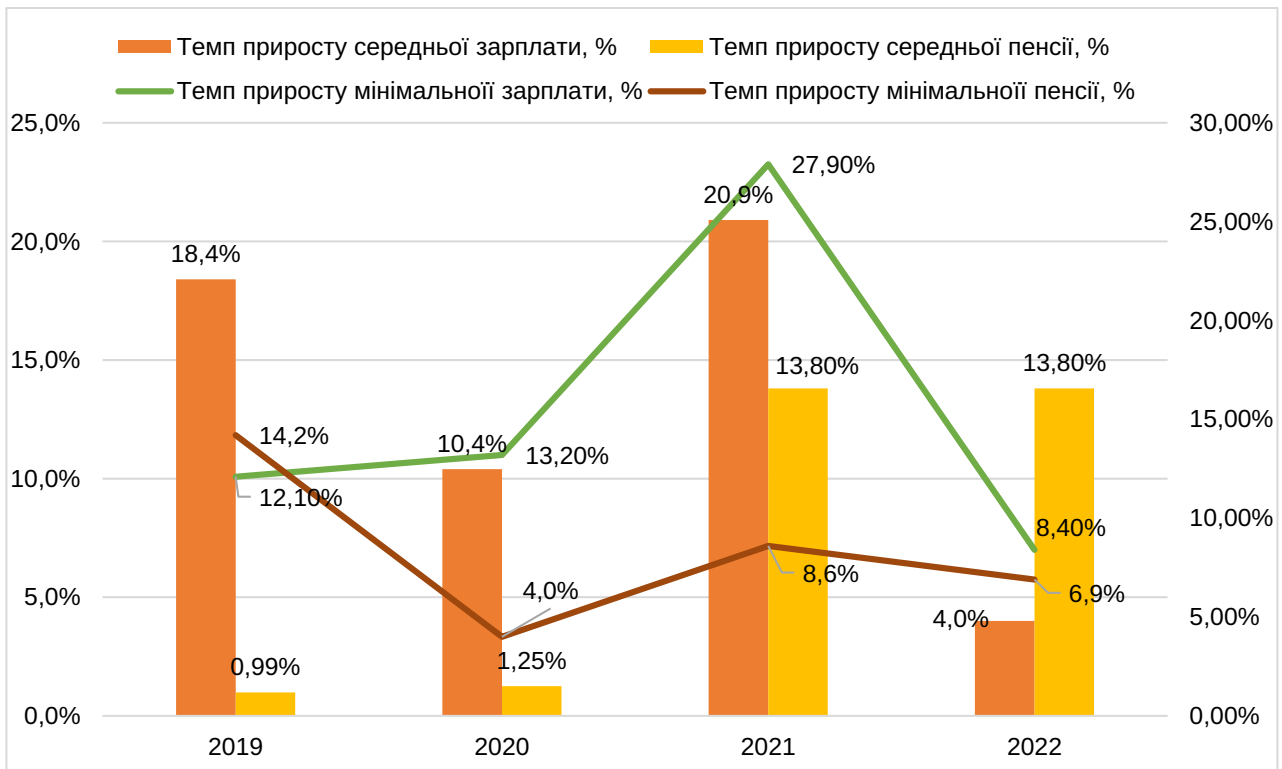
Темпи приросту важливих соціально-економічних індикаторів свідчать про послідовність державної політики в забезпеченні

Таблиця 1

Середньомісячна заробітна плата, пенсії, їхні співвідношення з державними мінімальними стандартами та гарантіями за 2018–2022 рр.

Роки	Середньомісячна зарплата, грн.	Середньомісячна пенсія, грн.	Мінімальна зарплата, грн.	Мінімальна пенсія, грн.	Співвідношення середньої і мінімальної зарплати, разів	Співвідношення середньої і мінімальної пенсії, разів
2018	8865	2479,2	3723	1435	2,38	3,58
2019	10497	2465,7	4173	1640	2,52	4,26
2020	11591	3083	4723	1706,3	2,45	3,76
2021	14014	3507,3	6041,7	1852,3	2,32	4,0
2022	14577	3991,5	6550	1980,5	2,22	3.65

Джерело: складено на основі [7]

Рис. 1. Темпи приросту обсягу середньомісячної та мінімальної заробітної плати і середньої та мінімальної пенсії за 2018–2022 рр., %

Джерело: побудовано на основі [7]

потреб населення України. Так, найбільший приріст середньої зарплати спостерігався в 2021р. (20,9%), найменший в 2022 р. – 4%, що пов'язано з війною в Україні. Подібна ситуація характерна для зростання середньої пенсії і відповідно найвищий приріст у 2021р. – 13,8%, найнижчий в 2019 р. – 0,99%. Динаміка зростання мінімальної зарплати і мінімальної пенсії ідентична, що вказує на дотримання принципу випередження зростання розміру заробітної плати порівняно з пенсійним забезпеченням.

Динаміка співвідношення середньомісячної зарплати до середнього розміру пенсії свід-

чить про нерівномірність динаміки пропорцій основних економічних параметрів для працездатного і непрацездатного населення. Найбільший розрив між зарплатою і пенсією спостерігався в 2019 р. (4,26 разів), найменший в 2022 р. – 3,55 разів. Зокрема, при порівняльному аналізі середньої заробітної плати і середньої пенсії видно зменшення розриву між показниками матеріального добробуту найманих працівників та особами пенсійного віку (рис. 2).

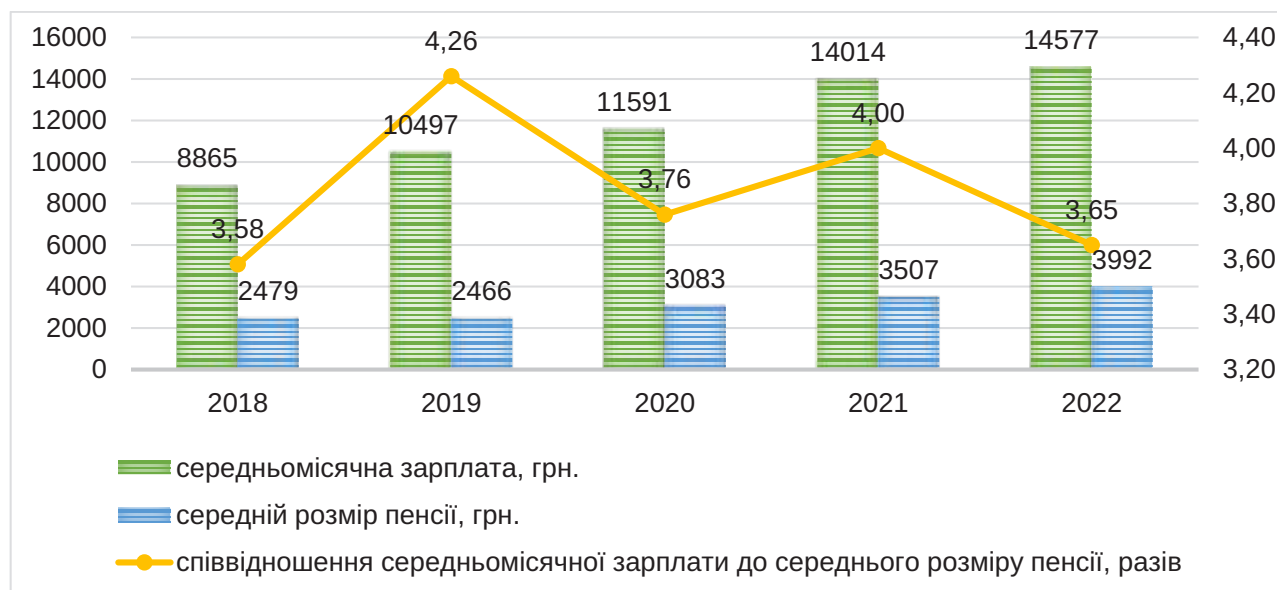
Для оцінки матеріального становища населення України необхідно проаналізувати інформацію по країні загалом, а також

Таблиця 2

Динаміка сукупних ресурсів та витрат домогосподарств за 2018–2021 рр.

Роки	Сукупні ресурси		Сукупні витрати	
	грн. на місяць	темп приросту	грн. на місяць	темп приросту
2018	9904.1	x	9778.2	x
2019	12118.5	22.4	9670.2	-1.0
2020	12432.3	2.6	9523.6	-2.0
2021	14490.6	16.6	11243.4	16.1
в середньому	x	13.9	x	4.4

Джерело: складено на основі [7]

Рис. 2. Динаміка середньомісячної заробітної плати, середнього розміру пенсій та їх співвідношення за 2018–2022 рр.

Джерело: побудовано на основі [7]

за окремими типами домогосподарств. Такий підхід сприятиме системному аналізу рівня життя населення, виявить особливості формування матеріальних благ різних домогосподарств України за соціально-демографічним складом і соціально-економічним статусом, допоможе з'ясувати тенденції розвитку рівня їхнього життя.

Дані вибіркового обстеження умов життя домогосподарств в Україні впродовж 2018–2021 рр. виявили значне зростання рівня сукупних ресурсів та витрат населення. Зокрема, у 2021 р. сукупні ресурси майже в 1,5 раза перевищили показники 2018 р., і відповідно рівень сукупних витрат зріс у 1,1 разів. Найбільше зростання сукупних ресурсів населення було у 2019 р., темп приросту становив на 22,4%, а розмір сукупних витрат навпаки скоротився – на 1%. Загалом, за період у

середньому сукупні ресурси зросли на 13,9%, сукупні витрати – на 4,4% (табл. 2).

Отже, зростання доходів населення випереджало зростання витрат, що вказує на стабілізацію процесів формування доходів населення.

З огляду на те, що на добробут населення впливають соціальні та територіальні ознаки розташування домогосподарств, доцільно проаналізувати розміри та джерела їх формування.

Динаміка співвідношення сукупних ресурсів та витрат залежно від типу проживання свідчить, що найвищий рівень спостерігався в домогосподарствах великих міст. У середньому рівень сукупних витрат домогосподарств у сільській місцевості становив 89,1% від рівня витрат домогосподарств великих міст. Рівень сукупних ресурсів в сільських

Таблиця 3
Співвідношення сукупних ресурсів і витрат у домогосподарствах України залежно від типу проживання за 2018-2021 рр., разів

Тип домогосподарства	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Велике місто	1.166	1.287	1.348	1.325
Мале місто	1.204	1.306	1.288	1.324
Сільська місцевість	1.232	1.275	1.312	1.298
У цілому по Україні	1.192	1.253	1.305	1.316

Джерело: складено на основі [7]

домогосподарствах в середньому становив 87,2% від доходів домогосподарств великих міст. Дещо краща ситуація в домогосподарствах малих міст, проте їхні показники нижчі значень великих міст і по Україні загалом (табл. 3).

Подібна ситуація спостерігається щодо сукупних ресурсів і витрат між домогосподарствами з дітьми та без дітей. Так, у 2021 р. середньодушові витрати домогосподарств з дітьми (у розрахунку на умовно дорослого) становили 76,9% відповідного показника домогосподарств без дітей і суттєво були меншими середніх значень по Україні. Така ж тенденція простежується щодо сукупних ресурсів (табл. 4). Проведене дослідження динаміки сукупних ресурсів і витрат, їхнього співвідношення дозволив узагальнити, мають місце позитивні тенденції щодо поліпшення матеріального становища населення України загалом.

Для з'ясування рівня матеріального добробуту населення України доцільно розглянути структуру доходів домогосподарств (табл. 5).

Аналіз структури доходів за 2018–2021 рр. виявив, що основним джерелом сукупних

доходів домогосподарств України залишаються трудові доходи. Впродовж періоду їхня частка постійно зростала й перевищила 70% усіх сукупних доходів домогосподарств, що є свідченням їх вагомості як основного чинника покращення добробуту населення. Трудові доходи формуються з врахуванням оплати праці найманих працівників та доходів від підприємницької, індивідуальної діяльності.

Важливим елементом трудових доходів є оплата праці працівників. За період питома вага оплати праці працівників постійно зростала. Зокрема, її частка зросла на 5,3%, і у 2021 р. становила 59,8%. Іншим суттєвим джерелом формування доходів є соціальні трансферти, частка яких дещо скоротилася з 23,1 до 20,2%. За останні роки структурні зрушення грошової допомоги від родичів дещо уповільнилися (на 0,9%) (табл. 5).

Варто відзначити, що частка оплати праці у структурі доходів домогосподарств суттєво відрізняється, залежно від типу населеного пункту та типу домогосподарства. Так, питома вага оплати праці у структурі доходів домогосподарств у великих містах, на 16,8% переви-

Таблиця 4

Співвідношення сукупних ресурсів і витрат у домогосподарствах України залежно від типу домогосподарства за 2018–2021 рр., разів

Тип домогосподарства	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Домогосподарство з дітьми	1.214	1.304	1.320	1.322
Домогосподарство без дітей	1.180	1.275	1.322	1.311
У цілому по Україні	1.192	1.253	1.305	1.316

Джерело: складено на основі [7]

Таблиця 5

Структура сукупних доходів домогосподарств України за 2018–2021 рр., %

Вид доходу	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Оплата праці	54.5	57.3	58.3	59.8
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	6	6.5	5.8	5.7
Доходи від продажу с.г. продукції	2.5	2.4	2.2	2.5
Пенсії, стипендії, пільги та субсидії	23.1	20.3	21.2	20.2
Грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	7	6.6	6.8	6.1
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства	3.8	3.6	3.3	3.0
Інші надходження	3.1	3.3	2.4	2.7

Джерело: складено на основі [7]

Таблиця 6

Структура сукупних доходів за типами домогосподарств України за 2018–2021 рр., %

Вид доходу	Тип населеного пункту			Тип домогосподарства	
	велике місто	мале місто	сільська місцевість	домого сподарство з дітьми	домого сподарство без дітей
2018 р.					
Оплата праці	67.8	61	50.2	70.2	52.6
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	6.5	8.2	6	8.1	5.6
Доходи від продажу с.г. продукції	0	0.8	7.3	2	2.6
Доходи від власності	0	0.6	4.7	0.8	2.1
Пенсії, стипендії, пільги та субсидії	18.7	22.4	23.2	10.9	30.2
Грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	5.1	4.3	4.2	5	4.3
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства	-	-	-	-	-
Інші доходи	1.9	2.7	4.4	3	2.6
2021 р.					
Оплата праці	69.5	62.3	52.7	71.9	54.1
Доходи від підприємницької діяльності та самозайнятості	6.8	6.6	6.3	8.3	5
Доходи від продажу с.г. продукції	0	0.3	7.6	2.4	2.1
Доходи від власності	0.3	0.5	5.3	1.2	2.4
Пенсії, стипендії, пільги та субсидії	18	23.2	21.6	9.4	30.9
Грошова допомога від родичів, інших осіб та інші грошові доходи	3.5	3.9	2.9	3.4	3.4
Вартість спожитої продукції, отриманої з особистого підсобного господарства	-	-	-	-	-
Інші доходи	1.9	3.2	3.6	6.8	2.1

Джерело: складено на основі [7]

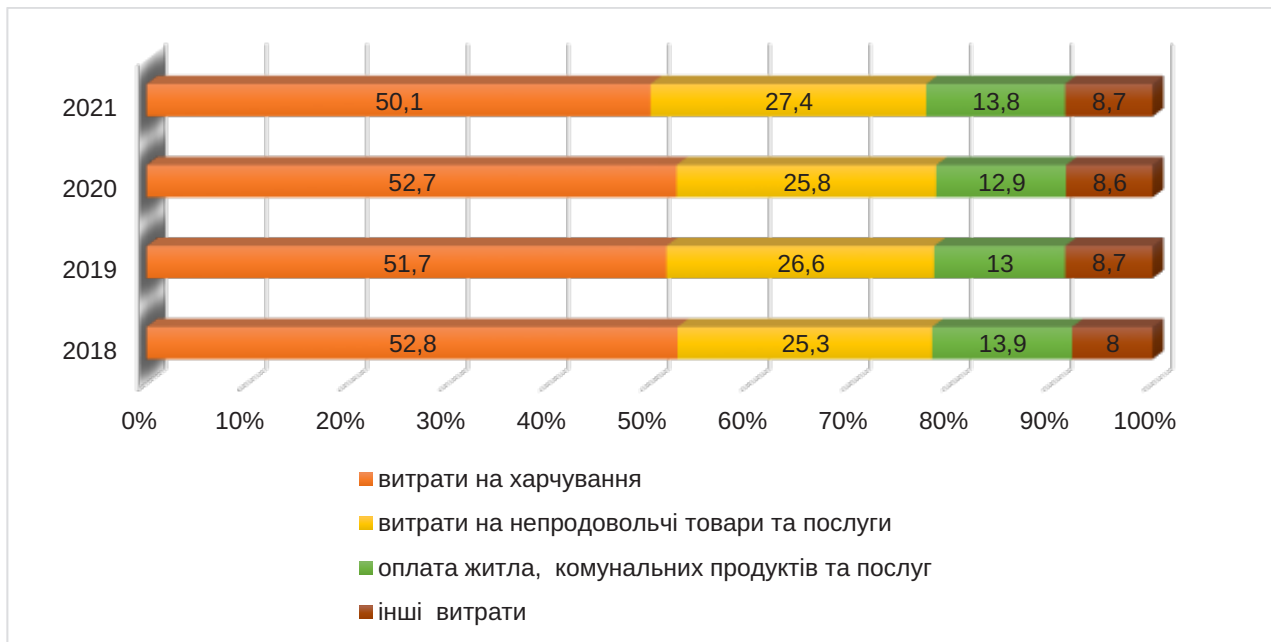
щуче її частку в домогосподарствах у сільській місцевості (табл. 6). Логічно, що частка заробітної плати у структурі доходів домогосподарств з дітьми, перевищує її рівень в домогосподарствах без дітей. У 2021 р. питома вага заробітної плати у структурі сукупних доходів домогосподарств з дітьми становила 71,9%, у домогосподарствах без дітей – 54,1%.

Таким чином, за досліджуваний період у структурі сукупних доходів домогосподарств України відбувається стабільне зростання питомої ваги оплати праці та соціальних трансфертів. Окрім зазначеного намітилася тенденція до зменшення доходів від підприємницької діяльності, частки грошової допомоги від родичів, питомої ваги пільг та субсидій. Також,

у 2021 р. відбулося зменшення частки доходів від продажу сільськогосподарської продукції, що певним чином свідчить про покращення матеріальних статків населення.

Наступним кроком дослідження рівня життя населення України є аналіз структури витрат домогосподарств. Структура сукупних витрат домогосподарства характеризує співвідношення їхніх ресурсів, які були витрачені для задоволення продовольчих і не продовольчих потреб.

В Україні основною статтею сукупних витрат домогосподарств залишаються витрати на харчування (рис. 3), проте за 2018–2021 рр. спостерігалось поступове зменшення частки цих витрат з 52,8% в 2018 р. до 50,1% в 2021 р.

Рис. 3. Структура сукупних витрат домогосподарств України за даними обстежень умов життя домогосподарств за 2018–2021 рр., %

Джерело: побудовано на основі [7]

Найсуттєвіше зменшення частки витрат на харчування спостерігалось в 2021 р. У попередніх роках ця тенденція мала ознаки скорочення, проте її інтенсивність є більш уповільненою. Водночас спостерігається протилежна тенденція зростання питомої ваги витрат на непродовольчі товари, послуги. У 2021 р. їхня частка у структурі витрат домогосподарств України перевищувала п'яту частину (27,4%).

При порівнянні з 2018 р. частка витрат на харчування у структурі витрат домогосподарств скоротилася на 2,7 в. п. Такі структурні зрушення є свідченням покращення рівня матеріального добробуту населення, оскільки частка витрат на харчування серед витрат домогосподарства є чутливим показником, що віддзеркалює рівень життя населення країни. Частка витрат на оплату житла, комунальних

продуктів і послуг в 2021 р. становила 13,8%, що на 0,1% нижче рівня 2018 р. (13,9%).

Рівень життя населення в значній мірі залежить від їхньої купівельної спроможності, що є узагальнюючим статистичним показником. Оцінка купівельної спроможності населення проводиться за вартістю продуктового кошика, який розраховується на основі витрат на продукти харчування. Динаміка вартості продуктового кошика та його порівняння з основними соціальними стандартами є індикатором матеріального добробуту населення країни, що вказує на якість доходів різних соціальних груп. Дані розрахунків на основі вибіркового обстеження умов життя домогосподарств свідчать, що вартість продуктового кошика має тенденцію стабільного зростання.

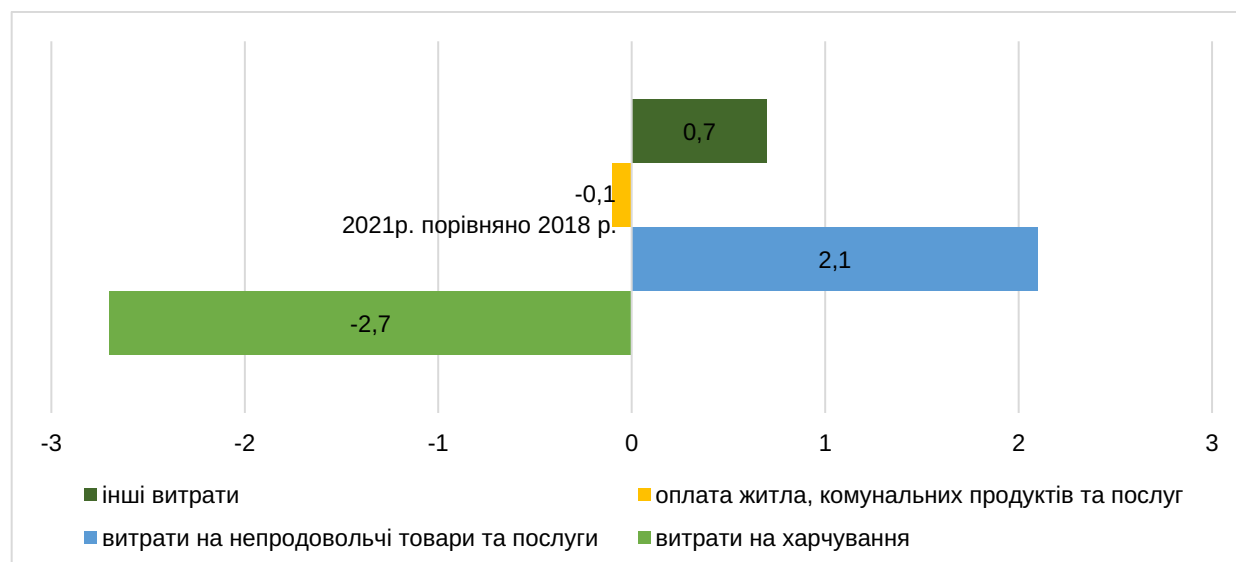
Таблиця 7

Показники динаміки вартості продуктового кошику на місяць у розрахунку на одну особу та реальної заробітної плати за 2018–2021 рр.

	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Вартість продуктового кошика, грн.	1781.1	2027.0	2189.0	2393.0	3250.0
Темп зростання вартості продуктового кошика, %	-	13.8	8	9.3	35.8
Темп зростання вартості реальної зарплати, %	-	24.6	9.7	9.9	-9.6

Джерело: складено на основі [7]

Рис. 4. Зміна структура сукупних витрат домогосподарств України за даними обстежень умов життя домогосподарств за 2018–2021 рр., %

Джерело: побудовано на основі [7]

Згідно даних таблиці 7 можемо відзначити, що темпи зростання вартості продуктового кошика свідчать про існування стабільної тенденції порівняно з динамікою приросту реальної заробітної плати населення. Позитивним є те, що, починаючи з 2020 р., темп зростання реальної зарплати перевищує зростання вартості продуктового кошика, що свідчить про зростання купівельної спроможності населення. Проте в 2022 р. спостерігається спад темпу зростання реальної зарплати щодо вартості продуктового кошика внаслідок значного зростання інфляції, ситуація суттєво погіршилася в порівнянні з 2019 р.

Для проведення детального обстеження рівня життя населення необхідно оцінити купівельну спроможність різних соціально-еконо-

мічних груп, зокрема, найманих працівників та осіб пенсійного віку, що дозволить зробити комплексні висновки щодо їхнього матеріального добробуту.

Дані про співвідношення середньомісячної заробітної плати та середнього розміру пенсії до вартості продуктового кошика за 2018–2022 рр. відображені в таблиці 8.

Найбільшою купівельною спроможністю характеризується середньомісячна заробітна плата найманих працівників. Оцінка динаміки купівельної спроможності населення за 2018–2021 рр. виявив тенденцію до її зростання серед працюючого населення та осіб пенсійного віку. Проте сьогодні її рівень є недостатнім, в 2022 р. на середньостатистичну зарплату можна було купити 4,48 про-

Таблиця 8

Порівняльна характеристика вартості продуктового кошика щодо основних індикаторів матеріального добробуту населення України за 2018–2022 рр.

Роки	Вартість продуктового кошика, грн.	Середньо місячна зарплата, грн.	Середній розмір пенсії, грн.	Купівельна спроможність, разів	
				середньо місячної зарплати	середнього розміру пенсії
2018	1781.1	8865	2479.2	4.98	1.39
2019	2027.0	10497	2465.7	5.18	1.22
2020	2189.0	11591	3083	5.30	1.41
2021	2393.0	14014	3507.3	5.86	1.46
2022	3250	14577	3991.5	4.48	1.23

Джерело: складено на основі [7]

дуктового кошика, у 2018 р. – 4,98 продуктового кошика.

Негативна тенденція спостерігається щодо купівельної спроможності середнього розміру пенсії. Зокрема, на середню пенсію в 2018 р. можна було придбати 1,39 продуктового кошика, у 2022 р. – лише 1,23 продуктового кошика. Отже, відбулося зниження купівельної спроможності пенсії, хоча, починаючи з 2020 р. по 2021 р. її спроможність несуттєво зростала.

Висновки. За результатами проведеного дослідження можна стверджувати про невисокий України рівень життя населення України. Динаміка доходів населення виявила стабільну тенденцію зростання реальних доходів, що зумовило створення передумов покращення матеріального добробуту населення. За останні роки структура доходів домогосподарств України змінювалася досить повільно, що вказує на стабільність формування їхніх джерел. Зменшення структурних зрушень у формуванні доходів домогосподарств супроводжувалося позитивними тенденціями зростання головних джерел доходів, а саме: оплати праці найманих працівників, соціальних транс-

фертів. Проте рівень доходів в Україні все ще залишається на досить низькому рівні, структура витрат свідчить про низький рівень життя населення (частка витрат на харчування становить 50,1%). В Україні спостерігається суттєва диференціація сукупних ресурсів і витрат у розрахунку на одного умовно дорослого серед мешканців різного типу населених пунктів проживання та різного соціально-демографічного складу домогосподарств, що спричиняє дисбаланс матеріальної забезпеченості населення України. Структура витрат домогосподарств України за останні роки набувала ознак, які притаманні для суспільства з ринковою економікою: зменшення питомої ваги витрат на харчування та зростання частки на непродовольчі товари та послуги. Такі процеси свідчать про якісні зміни в рівні життя населення країни. Аналіз купівельної спроможності середньої заробітної плати та середнього розміру пенсій виявив позитивну тенденцію зростання купівельної спроможності середньостатистичних доходів населення України. Проте для неї характерні повільні темпи, що свідчить про низький рівень купівельної спроможності населення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Мандибура В. О. Рівень життя населення та механізми його регулювання : автореф. дис. ... докт. екон. наук: 08.09.01. Київ, 1999. 44 с.
2. Черенко Л. М. Модель рівня життя в умовах соціально-економічної нестабільності : монографія. Київ, 2021. 423 с.
3. Гончарова С. Ю., Радушко Ю. П. Показники оцінки рівня життя населення в Україні. *Бізнес Інформ*. 2012. № 6. С. 114–117. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-6_0-pages-114_117.pdf (дата звернення: 09.02.2023).
4. Лугінін О. Є., Білоусова С.В. Статистика : підруч. Київ, 2005. 580 с.
5. Мармоза А. Т. Економічна статистика : підруч. Київ, 2017. 600 с.
6. Офіційний веб-сайт Міністерства соціальної політики України. URL: <https://www.msp.gov.ua>.
7. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

REFERENCES:

1. Mandybura, V. O. (1999). Riven zhyttia naseleennia ta mekhanizmy yoho rehuliuвання [The standard of living of the population and mechanisms of its regulation]. Extended abstract of Doctor's thesis. Kyiv. 44 p. [in Ukrainian].
2. Cherenko, L. M. (2021). Model rivnia zhyttia v umovakh sotsialno-ekonomichnoi nestabilnosti [A model of the standard of living in conditions of socio-economic instability]. monohrafiya [a monograph]. Kyiv : Instytut demohrafiї ta sotsialnykh doslidzhen imeni M.V. Ptukhy NAN Ukrainy. 423 p. [in Ukrainian].
3. Honcharova S.Iu., & Radushko Yu.P. (2012). Pokaznyky otsinky rivnia zhyttia naseleennia v Ukraini [Indicators of assessment of the standard of living of the population in Ukraine]. *Biznes Inform – Business Inform*, no 6, pp. 114–117. Available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2012-6_0-pages-114_117.pdf [in Ukrainian].
4. Luginin, O. Ye., & Bilousova, S. V. (2005). Statystyka [Statistics]. pidruchnyk [a textbook]. Kyiv. 580 p. [in Ukrainian].
5. Marmozza, A. T. (2017). Ekonomichna statystyka [Economic statistics]. pidruchnyk [a textbook]. Kyiv. 600 p. [in Ukrainian].
6. Ministerstva sotsialnoi polityky Ukrainy. Available at: <http://www.km.ukrstat.gov.ua/ukr/index.htm>.
7. Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.